

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 502/2011-43

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 6. marca 2012 v senáte zloženom z predsedu Rudolfa Tkáčika a zo sudcov Jána Auxta a Ľubomíra Dobríka o prijatej sťažnosti spoločnosti A., a. s., S., zastúpenej JUDr. J. V. a I. K., B., oboch právne zastúpených advokátom JUDr. M. B., Advokátska kancelária, S., vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajského súdu v Prešove sp. zn. 3 Cob 71/2010 z 25. februára 2011 takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo spoločnosti A., a. s. S., na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajského súdu v Prešove sp. zn. 3 Cob 71/2010 z 25. februára 2011 p o r u š e n é b o l o .

2. Uznesenie Krajského súdu v Prešove sp. zn. 3 Cob 71/2010 z 25. februára 2011 z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a d ě a ľ š i e k o n a n i e .

3. Spoločnosti A., a. s. S., finančné zadost'učinenie n e p r i z n á v a.

4. Krajský súd v Prešove je p o v i n n ý uhradiť spoločnosti A., a. s. S., trovy právneho zastúpenia v sume 389,20 € (slovom tristoosemdesiatdeväť eur a dvadsať centov) na účet právneho zástupcu JUDr. M. B., Advokátska kancelária, S., do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len "ústavný súd") uznesením č. k. III. ÚS 502/2011-22 z 22. novembra 2011 prijal na ďalšie konanie sťažnosť spoločnosti A., a. s. S., (ďalej len „sťažovateľka“), zastúpenej na základe zákona akcionármi JUDr. J. V. (ďalej len „akcionár v I. rade“ alebo „zástupca v I. rade“) a I. K. (ďalej len „akcionár v II. rade“ alebo „zástupca v II. rade“), ktorou namieta porušenie svojho základného na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Krajského súdu v Prešove (ďalej len „krajský súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 3 Cob 71/2010 z 25. februára 2011.

Zo sťažnosti vyplýva, že sťažovateľka, zastúpená akcionármi v I. a II. rade, podala 10. júla 2006 na Okresnom súde Humenné návrh na začatie konania o zaplatenie sumy 22 800 669,90 Sk s príslušenstvom proti členom predstavenstva spoločnosti. Vo veci samej Okresný súd Humenné rozsudkom sp. zn. 12 Cb 113/2006 z 18. mája 2007 návrh sťažovateľky zamietol. Proti rozhodnutiu podala sťažovateľka odvolanie a krajský súd 16. januára 2008 rozsudkom sp. zn. 7 Cob 53/07 potvrdil rozsudok o zamietnutí žaloby. Rozsudok nadobudol právoplatnosť 21. februára 2008.

Dňa 26. marca 2008 sťažovateľka podala proti rozsudku krajského súdu dovolanie. Zároveň bol zástupcami v I. a II. rade podaný aj návrh na oslobodenie od súdnych poplatkov v dovolacom konaní. Dňa 10. apríla 2008 Okresný súd Humenné priznal oslobodenie od súdnych poplatkov v dovolacom konaní zástupcovi v I. rade vo výške 50 %

a zástupkyňi v II. rade v celom rozsahu. Dňa 29. apríla 2008 zástupca v I. rade podal odvolanie proti uzneseniu o priznaní oslobodenia od súdnych poplatkov. Dňa 9. januára 2009 krajský súd uznesením sp. zn. 5 Cob 4/2009 rozhodol o zrušení uznesenia Okresného súdu Humenné v napadnutom rozsahu a o jeho vrátení na ďalšie konanie. Dňa 5. mája 2010 Okresný súd Kežmarok (ďalej len „okresný súd“), ktorému bola vec prikázaná uznesením krajského súdu sp. zn. 7 Ncb/7/2008 z 8. januára 2009, uznesením sp. zn. 8 Cb 27/2009 zamietol návrh zástupcu v I. rade na oslobodenie od súdnych poplatkov. Dňa 1. júna 2010 zástupca v I. rade podal proti tomuto uzneseniu odvolanie. Dňa 9. júla 2010 krajský súd uznesením sp. zn. 1 Cob 42/2010 potvrdil uznesenie súdu prvého stupňa. Dňa 10. augusta 2010 okresný súd uznesením sp. zn. 8 Cb 27/2009 rozhodol o zastavení dovolacieho konania. Dňa 2. septembra 2010 zástupca v I. rade a zástupkyňa v II. rade podali odvolanie. Dňa 25. februára 2011 krajský súd uznesením sp. zn. 3 Cob 71/2010 (ďalej aj „napadnuté uznesenie“) potvrdil uznesenie o zastavení dovolacieho konania.

Sťažovateľka v sťažnosti poukazovala na to, že čo sa týka uznesenia okresného súdu sp. zn. 8 Cb 27/2009 z 10. augusta 2010 o zastavení konania, ako aj napadnutého uznesenia krajského súdu, tak odôvodnenie nekorešponduje s jeho výrokom v tom smere, že hoci výrokom bolo zastavené konanie o dovolaní, ktoré sa vzťahuje na zástupcu v I. aj v II. rade, odôvodnenie uznesenia okresného súdu, ako aj napadnutého uznesenia krajského súdu sa týka len zástupcu v I. rade, ale nijako nerieši postavenie a splnenie poplatkovej povinnosti, respektíve priznanie oslobodenia od poplatkov vo vzťahu k zástupcovi v II. rade.

Sťažovateľka svojou sťažnosťou tak napáda uznesenie krajského súdu sp. zn. 3 Cob 71/2010 z 25. februára 2011 a je toho názoru, že ním boli porušené jej označené práva.

Ústavný súd po prijatí sťažnosti vyzval predsedníčku krajského súdu listom z 1. decembra 2011 na vyjadrenie sa k vecnej stránke prijatej sťažnosti, zaslanie relevantného súdneho spisu a oznámenie, či súhlasí s upustením od ústneho pojednávania o prijatej sťažnosti.

Vyjadrenie krajského súdu bolo ústavnému súdu doručené 21. decembra 2011. Predseda senátu krajského súdu v ňom uviedol, že „podstata problému spočívala v tom, kto je poplatníkom v zmysle § 2 zákona č. 71/1992 Z.z. o súdnych poplatkoch v prípade žaloby podľa § 182 ods. 3 Obchodného zákonníka. Súdny vychádzali z toho, že podľa tohto ustanovenia je žalobcom obchodná spoločnosť A., a.s. S., teda podľa § 2 ods. 1 písm. a) zák. č. 71/1992 Z.z. o súdnych poplatkoch je poplatníkom navrhovateľ poplatkového úkonu. Z tohto pohľadu aj podľa § 138 O.s.p. bolo možné priznať oslobodenie len obchodnej spoločnosti - účastníkovi konania (poplatníkovi), nie jej akcionárom, ktorí sú zo zákona splnomocnení podať v jej mene žalobu. Akcionári síce znášajú trovy konania, ale tieto v prípade úspechu sú priznávané účastníkovi konania a nie akcionárom. Aj tento moment svedčí o tom, že procesné práva a povinnosti svedčia účastníkovi konania. Nebolo preto rozhodujúce to, či akcionárom, ktorí v mene spoločnosti podali žalobu podľa § 182 ods. 3 Obchodného zákonníka bolo alebo nebolo priznané oslobodenie od platenia súdneho poplatku. Z ustanovenia § 2 ods. 1 písm. a) zák. č. 71/1992 Z.z. o súdnych poplatkoch nevyplýva, že by bolo možné uložiť síce povinnosť zaplatiť súdny poplatok navrhovateľovi poplatkového úkonu (obchodnej spoločnosti), ale súčasne vzťahovať oslobodenie od súdnych poplatkov priznané akcionárovi poplatníkovi, t.j. obchodnej spoločnosti, ktorá je v danom prípade navrhovateľom. Nastala by situácia, kedy by priznané oslobodenie od platenia súdnych poplatkov priznané akcionárom (ktorí ale nie sú účastníkmi konania) malo dosah na navrhovateľa poplatkového úkonu (§ 2 ods. 1 písm. a) zák. č. 71/1992 Z.z. osudných poplatkoch). Zákonodarca v zákone osudných poplatkoch takúto možnosť nepripúšťa. Tiež Občiansky súdny poriadok v ustanovení § 138 umožňuje priznať oslobodenie účastníkovi a nie tomu, kto účastníkom konania nie je. Poplatník oslobodený od platenia súdneho poplatku nebol, súdny poplatok nezaplatil v určenej lehote, a preto súd dovolacie konania podľa § 10 ods. 1 zák. č. 71/1992 Z.z. o súdnych poplatkoch zastavil. Súdny poplatok nebol zaplatený ani v lehote na podanie odvolania podľa § 10 ods. 3 zákona o súdnych poplatkoch, preto odvolací súd napadnuté uznesenie potvrdil.“.

Krajský súd listom doručeným ústavnému súdu 28. decembra 2011 vyjadril súhlas s upustením od ústneho pojednávania v konaní o prijatej sťažnosti.

Právny zástupca sťažovateľky podaním doručeným 13. januára 2012 oznámil, že netrvá na ústnom pojednávaní v uvedenej veci a súhlasí s upustením od ústneho pojednávania. Sťažovateľka ďalej vo svojom stanovisku stručne zopakovala argumentáciu obsiahnutú v odôvodnení sťažnosti.

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania.

II.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Sťažovateľka sa sťažnosťou domáhala vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu zaručeného čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch.

Ústavný súd vo vzťahu k čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru už judikoval, že formuláciou uvedenou v čl. 46 ods. 1 ústavy ústavodarca v základnom právnom predpise Slovenskej republiky vyjadril zhodu zámerov vo sfére práva na súdnu ochranu s právnym

režimom súdnej ochrany podľa dohovoru (II. ÚS 71/97). Z uvedeného dôvodu preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (IV. ÚS 195/07).

Pokiaľ ide o základné práva a slobody, ústava rozdeľuje ochranu ústavnosti medzi všeobecné súdy a ústavný súd. Systém tejto ochrany je založený na princípe subsidiarity, ktorý určuje aj rozsah právomoci ústavného súdu pri poskytovaní ochrany základným právam a slobodám vo vzťahu k právomoci všeobecných súdov (čl. 142 ods. 1 ústavy), a to tak, že všeobecné súdy sú primárne zodpovedné za výklad a aplikáciu zákonov, ale aj za dodržiavanie základných práv a slobôd (čl. 144 ods. 1 a 2 a čl. 152 ods. 4 ústavy) (napr. I. ÚS 13/00, I. ÚS 49/01).

Podstata základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktorú tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonáva (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy).

Ústavný súd vo svojej konštantnej judikatúre pravidelne pripomína, že nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách (mutatis mutandis II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 17/01).

Z tohto postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmať také rozhodnutie všeobecných súdov, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť teda predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyведенé závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne a zároveň by mali za následok porušenie

základného práva alebo slobody (mutatis mutandis I. ÚS 37/95, II. ÚS 58/98, I. ÚS 5/00, I. ÚS 17/01).

Tieto zásady týkajúce sa vzťahu ústavného súdu a všeobecných súdov pri ochrane ústavnosti, ktoré možno vyvodit' z doterajšej konštantnej judikatúry ústavného súdu, boli relevantné aj v danej veci a ústavný súd z týchto hľadísk posudzoval aj sťažovateľkou napadnuté uznesenie krajského súdu.

Jadrom sťažnosti sťažovateľky je námietka, že napadnutým uznesením krajského súdu došlo k porušeniu označených práv sťažovateľky, konkrétne sťažovateľka namieta, že k zastaveniu dovolacieho konania (napadnutým uznesením, pozn.) došlo na základe ústavne nekonformného výkladu právnych noriem týkajúcich sa poplatkovej povinnosti v súvislosti s akcionárskou žalobou.

Právnym dôvodom zastavenia dovolacieho konania bol právny názor krajského súdu, že v danom prípade *„nie je rozhodujúce, či bolo alebo nebolo priznané oslobodenie od platenia súdnych poplatkov zástupcom žalobcu“*. S týmto právnym názorom krajského súdu v okolnostiach posudzovanej veci ústavný súd nesúhlasí.

Podľa čl. 51 ods. 1 ústavy domáhať sa práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38 až 42 a čl. 44 až 46 tejto ústavy sa možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú. V posudzovanej veci je týmto zákonom zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „OSP“), zákon Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdnych poplatkoch“), ale tiež aj zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“).

Podľa § 182 ods. 2 Obchodného zákonníka ak predstavenstvo alebo dozorná rada bez zbytočného odkladu nespĺní žiadosť akcionárov, môžu akcionári podľa § 181 ods. 1 uplatniť nároky podľa odseku 1 v mene spoločnosti. Iná osoba ako akcionár, ktorý návrh na súd podal, alebo ním splnomocnená osoba nemôže v súdnom konaní robiť úkony v mene spoločnosti.

Podľa § 182 ods. 3 Obchodného zákonníka akcionári, ktorí uplatnia v mene spoločnosti nároky podľa odseku 2, sú povinní znášať trovy súdneho konania za spoločnosť. Ak je spoločnosti priznaná náhrada trov konania, ten, ktorému bola uložená náhrada týchto trov, je povinný uhradiť ju akcionárovi, ktorý uplatňoval nároky v mene spoločnosti.

Podľa § 138 ods. 1 OSP na návrh môže súd priznať účastníkovi celkom alebo sčasti oslobodenie od súdnych poplatkov, ak to pomery účastníka odôvodňujú a ak nejde o svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva. Ak nerozhodne súd inak, vzťahuje sa oslobodenie na celé konanie a má i spätnú účinnosť; poplatky zaplatené pred rozhodnutím o oslobodení sa však nevracajú.

Podľa § 2 ods. 1 písm. a) zákona o súdnych poplatkoch poplatníkom je navrhovateľ poplatkového úkonu, ak je podľa sadzobníka ustanovený poplatok z návrhu.

Citované ustanovenia zákonov sa dotýkajú skúmanej problematiky poplatkovej povinnosti v súvislosti s akcionárskou žalobou a práve ich výkladom a aplikáciou krajský súd mal podľa názoru sťažovateľky porušiť jej označené práva. Z odôvodnenia napadnutého uznesenia je zrejmé, že krajský súd pri výklade § 138 OSP vychádzal výlučne z gramatického výkladu pojmu účastník, ktorý následne aplikoval.

V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje na svoju judikatúru, podľa ktorej všeobecný súd musí vykladať a používať ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno obmedziť základné právo na súdnu ochranu bez zákonného podkladu. Všeobecný súd musí súčasne vychádzať z toho, že všeobecné súdy majú poskytovať v občianskom súdnom konaní materiálnu ochranu zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov (§ 1 OSP; obdobne IV. ÚS 1/02, II. ÚS 174/04).

Pri výklade a aplikácii právnych predpisov všeobecným súdom je podľa názoru ústavného súdu potrebné dbať na spravodlivú ochranu subjektívnych práv pri zachovaní

zmyslu a účelu právnej úpravy najmä tam, kde právna úprava je nejednoznačná, pripúšťa rozdielny výklad, prípadne tam, kde právna úprava chýba.

Ústavný súd v tejto súvislosti poukazuje na to, že je povinnosťou všeobecných súdov v situácii, keď právny predpis dovoľuje dvojaký výklad (jeden ústavne konformný a druhý ústavne nekonformný), vykladať právny predpis spôsobom ústavne konformným. Toto právo a zároveň aj povinnosť všeobecných súdov vyplývajúca z čl. 152 ods. 4 ústavy sa však nedá použiť vtedy, keď jednoznačné znenie normatívneho textu (i keď sa javí všeobecnému súdu ako ústavne nekonformné) vylučuje jeho interpretáciu iným spôsobom. V takomto prípade totiž odlišné ponímanie normatívneho textu by bolo treba považovať za prejav arbitrárnosti (I. ÚS 338/06, III. ÚS 305/08, III. ÚS 259/2010).

Ústavný súd ďalej pripomína, že vo svojej rozhodovacej činnosti uprednostňuje materiálne poňatie právneho štátu, ktoré spočíva okrem iného na interpretácii právnych predpisov z hľadiska ich účelu a zmyslu, pričom pri riešení (rozhodovaní) konkrétnych prípadov sa nesmie opomínať, že prijaté riešenie (rozhodnutie) musí byť akceptovateľné aj z hľadiska všeobecne ponímanej spravodlivosti (m. m. IV. ÚS 1/07, IV. ÚS 75/08, I. ÚS 57/07, I. ÚS 82/07, IV. ÚS 182/07). Priorizovanie formálnych požiadaviek vyplývajúcich z noriem bežného zákonodarstva (formálne poňatie právneho štátu) môže totiž v konkrétnych súdnych konaniach (alebo iných právom upravených konaniach pred orgánom verejnej moci) viesť k rozhodnutiam, ktoré budú v zjavnom rozpore s účelom a zmyslom príslušnej právnej úpravy a v konečnom dôsledku môžu v súdnych konaniach spôsobiť porušenie práva na spravodlivý proces.

Ústavný súd sa preto v prvom rade zameril na jednotlivé aspekty problematiky právnej úpravy poplatkovej povinnosti pri akcionárskej žalobe, ktoré je nutné mať na zreteli pri interpretácii a aplikácii citovaných noriem, pretože podľa názoru ústavného súdu len v súvislostiach je možné dospieť k ústavne konformnému výkladu týchto noriem.

Vychádzajúc zo znenia § 182 ods. 3 Obchodného zákonníka akcionári sťažovateľky, ktorí uplatnili nároky spoločnosti proti jej orgánom, sú v danom prípade v postavení zástupcov spoločnosti zo zákona a sú povinní znášať trovy súdneho konania za spoločnosť,

ktorá je v postavení účastníka konania. Na základe citovaného ustanovenia je prípadná náhrada trov konania priznaná účastníkovi konania, teda sťažovateľke (spoločnosti), pričom ale neúspešný účastník konania je povinný uhradiť trovy konania priznané úspešnému účastníkovi konania nie spoločnosti, ale priamo akcionárom sťažovateľky, ktorí nárok za spoločnosť uplatnili.

Na základe uvedeného je možné podľa názoru ústavného súdu konštatovať, že zákonodarca uvedenou právnou úpravou nielen de facto, ale i de iure presunul poplatkovú povinnosť (ako súčasť trov konania podľa § 137 OSP) na akcionárov, hoci účastníctvo v konaní ponechal spoločnosti. Tomu korešponduje aj konštrukcia už opísanej priznanej náhrady trov, ktorá náleží priamo akcionárom, hoci je priznaná spoločnosti.

V prípade vzniku poplatkovej povinnosti je potom zástupca spoločnosti zo zákona povinný poplatkovú povinnosť splniť za (namiesto) spoločnosť, pričom podľa právneho názoru krajského súdu vyjadreného v napadnutom uznesení oslobodenie od poplatkovej povinnosti je možné priznať len účastníkovi konania, teda spoločnosti a nie akcionárom.

V prípadoch, keď akcionári uplatnia finančný nárok spoločnosti v sume niekoľkých desiatok tisíc eur a prípadne aj viac, sú povinní uhradiť súdny poplatok v pomerne vysokej sume. Nie je možné vylúčiť, že niektorí z akcionárov nebudú schopní uhradiť súdny poplatok za spoločnosť z objektívnych dôvodov (nemajetnosť a pod.). Z uvedeného dôvodu je veľmi podstatné ustáliť, či akcionárov (ktorí podľa § 182 ods. 3 Obchodného zákonníka „znášajú trovy konania“, teda aj sú povinní hrať súdny poplatok, pozn.) možno považovať za poplatníkov podľa zákona o súdnych poplatkoch. Ustanovenie § 2 zákona o súdnych poplatkoch určuje, kto je poplatníkom v jednotlivých prípadoch, avšak poplatkovú povinnosť akcionárov v súvislosti s akcionárskou žalobou neupravuje. Poplatková povinnosť akcionárov je z tohto pohľadu upravená výlučne Obchodným zákonníkom. Napriek uvedenému však z § 182 ods. 3 Obchodného zákonníka možno jednoznačne vyvodiť, že úmyslom zákonodarcu bolo preniesť poplatkovú povinnosť, ako aj ostatné trovy konania na akcionárov, hoci zákonodarca tento svoj úmysel nepremietol do ustanovení zákona o súdnych poplatkoch a ani do príslušných ustanovení Občianskeho súdneho poriadku (najmä § 138 ods. 1 OSP).

Pokiaľ by mal platiť aplikovaný právny názor krajského súdu v napadnutom uznesení, že oslobodenie od súdnych poplatkov možno priznať len účastníkovi konania – v danom prípade spoločnosti, dochádzalo by k absurdnej situácii, keď akcionári by v mene spoločnosti mali požiadať o oslobodenie od súdnych poplatkov a súd by mal skúmať pomery spoločnosti a následne žiadať spoločnosť a nie akcionárov o zaplatenie príslušného súdneho poplatku, pričom je zároveň potrebné dodať, že akcionári nedisponujú s finančnými prostriedkami spoločnosti, a o ich použitie rozhodujú štatutári spoločnosti, ktorí sú spravidla (ako aj v posudzovanom prípade, pozn.) na strane žalovaných.

V tejto súvislosti ďalej ústavný súd konštatuje, že ak by takáto ochrana mala stroskotať v dôsledku nezaplatenia súdneho poplatku účastníkom konania, teda spoločnosťou, pričom pomery akcionárov by inak odôvodňovali ich oslobodenie od súdneho poplatku, táto ochrana by sa stala iluzórnou a došlo by aj k popretiu práva na prístup k súdu, a tým aj základného práva na súdnu ochranu.

Z uvedeného je zrejmé, že pri takomto výklade pojmu účastník konania uvedeného v § 138 ods. 1 OSP dochádza navyše aj k neprípustnému konfliktu záujmov, keď o zaplatení súdneho poplatku by mali rozhodovať de facto žalovaní. Ústavný súd tak konštatuje, že výklad a aplikácia pojmu účastník konania v napadnutom uznesení v súvislosti s možnosťou oslobodenia od súdnych poplatkov je neprípustná, formalistická a ústavne nekonformná. Toto zistenie samo osebe je podľa názoru ústavného súdu dostatočným dôvodom na vyslovenie porušenia označených práv sťažovateľky.

V záujme materiálnej ochrany práv a zabezpečenia základného práva na prístup k súdu preto nie je možné pri výklade pojmu účastník ustanovenia § 138 ods. 1 OSP použiť iba gramatický, respektíve doslovný výklad (tak ako ho použil krajský súd v napadnutom uznesení), ale je nevyhnutné aplikovať a kombinovať ďalšie metódy výkladu najmä logický a systematický, pričom možno podporne použiť aj *argumentum e ratione legis* (pozri Viktor Knapp: Teorie práva. Praha 1995, s. 171), to znamená výklad podľa známeho alebo predpokladaného úmyslu či zámeru zákonodarcu. Keďže gramatický výklad sa javí ako nedostatočný a nevedie k jednoznačnému výsledku, ponúka sa aj možnosť použitia metódy teleologického výkladu, ktorý vychádza z účelu a cieľu právnej úpravy akcionárskej žaloby,

ktorou je ochrana nárokov spoločnosti v situácii, keď orgány spoločnosti nemajú záujem domáhať sa týchto nárokov. Logickým výkladom (za použitia *argumentum reductione ad absurdum*, pozn.) dotknutých ustanovení právnych predpisov ústavný súd dospel k záveru o neprijateľnosti výkladu ustanovenia § 138 OSP tak, ako ho aplikoval krajský súd v napadnutom uznesení.

Na základe použitia metódy systematického výkladu je ďalej možné dospieť k týmto záverom:

a) zákon o súdnych poplatkoch, ako aj Občiansky súdny poriadok nerieši postavenie akcionárov v súvislosti s ich poplatkovou povinnosťou, namiesto nich poplatkovú povinnosť, respektíve „znášanie trov“ stanovuje Obchodný zákonník v § 182 ods. 3,

b) uvedené predpisy sú z hľadiska hierarchického usporiadania predpismi rovnakej právnej sily,

c) z hľadiska systematického zaradenia možno v naznačených súvislostiach považovať právnu úpravu akcionárskej žaloby v Obchodnom zákonníku a ich procesnoprávných komponentov (napr. znášanie trov konania) za špeciálnu úpravu vo vzťahu k Občianskemu súdnemu poriadku,

d) nie je bez významu ani skutočnosť, že akcionárska žaloba bola zavedená do právneho poriadku až novelou Obchodného zákonníka v roku 2001 (zákon č. 500/2011 Z. z.), pričom úprava § 138 ods. 1 OSP je bezo zmeny od roku 1963 (s výnimkou nahradenia slov predseda senátu za súd, pozn.).

Vychádzajúc z neštandardnej a nejednoznačnej konštrukcie tohto právneho nástroja (akcionárskej žaloby) je ďalej možné konštatovať nevyváženosť postavenia akcionárov v konaní, ktorí majú znášať trovy konania namiesto účastníka, ale nemajú korešpondujúce právo účastníka konania žiadať o oslobodenie od súdneho poplatku, preto je potrebné pojem účastníka konania vnímať v širšom kontexte v súvislosti s otázkou jeho prípadného oslobodenia v takomto konaní. Ak totiž zástupca účastníka zo zákona požiada o oslobodenie od súdneho poplatku vo svojom mene a zároveň je aj poplatníkom podľa 182 ods. 3 Obchodného zákonníka, je v záujme poskytnutia materiálnej ochrany práva na prístup súdu vykladať pojem účastníka podľa § 138 OSP so zreteľom na to, kto je poplatníkom v danom prípade, pretože sa javí ako nelogické rozhodovať o oslobodení účastníka, ktorý neznáša

trovy konania a z ktorého bola povinnosť znášať trovy konania prenesená na jeho zástupcu zo zákona. Skôr sa javí ako logické, aby súd v takom prípade pre účely oslobodenia skúmal pomery akcionára, teda toho, kto je povinný tieto trovy znášať.

V naznačených súvislostiach je potrebné poukázať na skutočnosť, že Okresný súd Humenné v konaní vo veci samej najprv priznal oslobodenie od súdnych poplatkov obom akcionárom (akcionárom v I. aj II. rade), konal vo veci a rozhodol. Rozsudkom však jednému z akcionárov odňal oslobodenie vo výške 50 % (zástupcovi v I. rade). Okresný súd Humenné ďalej pre účely dovolacieho konania na návrh akcionárov priznal jednému z akcionárov (zástupcovi v II. rade) úplné oslobodenie od súdneho poplatku a druhému oslobodenie vo výške 50 % (zástupcovi v I. rade). Vo vzťahu k akcionárovi v II. rade, ktorému bolo priznané úplné oslobodenie súdneho poplatku za dovolacie konanie, predmetné uznesenie nadobudlo právoplatnosť. Na základe odvolania akcionára v I. rade krajský súd zrušil uznesenie Okresného súdu Humenné v časti, v ktorej okresný súd priznal oslobodenie od súdneho poplatku vo výške 50 %, a vec vrátil späť na ďalšie konanie a rozhodnutie. Okresný súd opätovne rozhodoval o návrhu menšinového akcionára v I. rade na oslobodenie od súdneho poplatku a uznesením sp. zn. 8 Cb 27/2009 z 5. mája 2010 jeho návrh zamietol, pričom v odôvodnení svojho rozhodnutia uviedol, že z obsahu podaní žalobcu vyplýva, „že žiadateľom o oslobodenie je zástupca žalobcu“, a nie žalobca. Podľa názoru okresného súdu uvedeného v odôvodnení uznesenia „nie je možné priznať oslobodenie od súdnych poplatkov žalobcu, o ktoré žiada zástupca žalobcu vo svojom mene“. Krajský súd uznesením sp. zn. 1 Cob 42/2010 z 9. júla 2010 napadnuté uznesenie okresného súdu (sp. zn. 8 Cb 27/2009 z 5. mája 2010) potvrdil. Okresný súd uznesením sp. zn. 8 Cb 27/2009 z 10. augusta 2011 dovolacie konanie zastavil pre nezaplatenie súdneho poplatku podľa § 10 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch. Proti uvedenému uzneseniu podali obaja akcionári (v I. a II rade) odvolanie, v ktorom namietali, že u akcionára v II. rade, ktorému Okresný súd Humenné právoplatne priznal oslobodenie od súdneho poplatku za dovolanie, boli splnené všetky podmienky na dovolacie konanie. Z uvedeného dôvodu sa krajský súd podľa názoru sťažovateľky dopustil chyby, ak potvrdil uznesenie okresného súdu o zastavení konania vo vzťahu k obom akcionárom.

V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje na stabilnú judikatúru, podľa ktorej odôvodnenia rozhodnutí prvostupňového a odvolacieho súdu nemožno posudzovať izolovane (II. ÚS 78/05), pretože prvostupňové a odvolacie konanie z hľadiska predmetu konania tvoria jeden celok.

Okresný súd totiž v odôvodnení uznesenia o zastavení konania sp. zn. 8 Cb 27/2009 z 10. augusta 2011 konštatoval, že *„nakoľko bolo uznesením odvolacieho súdu uznesenie súdu prvého stupňa, ktorým súd návrh zástupcu žalobcu v I. rade na oslobodenie od súdnych poplatkov v dovolacom konaní zamietol, potvrdené, pričom splatný súdny poplatok za dovolanie nebol žalobcom zaplatený v lehote 10 dní aj napriek tomu, že bol o tom žalobca (ako poplatník) vo výzve súdu zo dňa 15.07.2009 na zaplatenie súdneho poplatku za dovolanie poučený, má súd za to, že sú splnené podmienky pre zastavenie konania o dovolaní“*. Ústavný súd v tejto súvislosti poukazuje na skutočnosť, že zástupca v II. rade bol právoplatne oslobodený od súdnych poplatkov v dovolacom konaní, pričom okresný súd v odôvodnení svojho rozhodnutia túto skutočnosť ani len nespomenul.

Krajský súd v rámci odôvodnenia rozhodnutia o odvolaní proti uzneseniu okresného súdu o zastavení konania sp. zn. 8 Cb 27/2009 z 10. augusta 2011 v relevantnej časti odôvodnenia svojho rozhodnutia uviedol, že *„nie je rozhodujúce, či bolo alebo nebolo priznané oslobodenie od platenia súdnych poplatkov zástupcom žalobcu“*, a uznesenie okresného súdu ako vecne správne potvrdil.

Ústavný súd konštatuje, že krajský súd v odôvodnení svojho rozhodnutia bagatelizoval právoplatné rozhodnutie okresného súdu o úplnom oslobodení zástupcu v II. rade, ktorý vzhľadom na nejednoznačnú úpravu akcionárskej žaloby (s ktorou mali problém aj vo veci konajúce súdy, pozn.) a právoplatné uznesenie o oslobodení od súdneho poplatku za dovolanie, sa mohol oprávnene domnievať, že sú na jeho strane splnené všetky procesné podmienky na dovolacie konanie. Tomu nasvedčuje aj odôvodnenie uznesenia okresného súdu o zastavení konania, ktoré dáva do príčinnej súvislosti zamietnutie návrhu zástupcu v I. rade na oslobodenie od súdnych poplatkov v dovolacom konaní a nezaplatenie súdneho poplatku sťažovateľkou. Podľa názoru ústavného súdu sa krajský súd dopustil arbitrárnosti, keď sa nevysporiadal s namietanou existenciou právoplatného úplného

oslobodenia zástupcu v II. rade (na ktoré zástupcovia sťažovateľky v odvolaní poukazovali, pozn.), ktoré je dodnes platné a má zásadný význam pre rozhodnutie vo veci. Práve existencia tohto právoplatného uznesenia Okresného súdu Humenné o úplnom oslobodení zástupcu v II. rade bola rozhodujúca pre posúdenie existencie dôvodov odôvodňujúcich zastavenie konania.

Vychádzajúc z uvedeného ústavný súd nemohol považovať napadnuté uznesenie krajského súdu za súladné s označenými právami sťažovateľky, inými slovami, krajský súd neposkytol dôsledne ochranu jej základnému právu na súdnu ochranu zaručenému čl. 46 ods. 1 ústavy a právu na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, preto ústavný súd dospel k názoru, že napadnutým uznesením krajského súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 3 Cob 71/2010 z 25. februára 2011 došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky podľa uvedeného článku ústavy a dohovoru.

Na základe uvedeného zistenia ústavný súd napadnuté uznesenie krajského súdu zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie a rozhodnutie (bod 2 výroku nálezu).

V ďalšom postupe je krajský súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto rozhodnutí (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde). Krajský súd je tiež viazaný rozhodnutím o vrátení veci na ďalšie konanie, ktoré je vykonateľné jeho doručením (§ 56 ods. 7 zákona o ústavnom súde).

III.

Ústavný súd napokon rozhodol aj o úhrade trov konania sťažovateľky, ktoré jej vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom. Právny zástupca sťažovateľky si uplatnil trovy konania, ktoré vyčíslil v celkovej sume 389,20 €.

Ústavný súd priznal sťažovateľke trovy konania z dôvodu právneho zastúpenia advokátom pozostávajúce z odmeny advokáta a vychádzal pritom z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“).

Podľa § 11 ods. 3 v spojení s § 1 ods. 3 vyhlášky je odmena advokáta (základná tarifa) v konaní pred ústavným súdom za jeden úkon právnej služby 1/6 z výpočtového základu.

Základom pre výpočet náhrady za úkon právnej služby je v danom prípade priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky v prvom polroku 2010 v sume 741 € a v prvom polroku 2011 v sume 763 €. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde) náhradu trov konania za dva úkony právnej služby vykonané v roku 2011 (príprava a prevzatie veci a písomné vyhotovenie sťažnosti) po 123,50 € a za jeden úkon právnej služby vykonaný v roku 2012 (vyjadrenie vo veci samej) 127,16 €. Ďalej má právny zástupca sťažovateľky aj nárok na náhradu režijného paušálu 7,21 € za jeden úkon podľa vyhlášky vykonaný v roku 2011 a 7,63 € za jeden úkon podľa vyhlášky vykonaný v roku 2012.

Náhrada trov konania uplatnená sťažovateľkou nepresahuje sumu, ktorú vypočítal ústavný súd, preto ústavný súd priznal sťažovateľke náhradu trov konania v sume 389,20 €.

Priznanú úhradu trov právneho zastúpenia je krajský súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 149 OSP v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia (bod 4 výroku nálezu).

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 6. marca 2012